

Štrasburg, 26. mája 2005

ACFC/OP/II(2005)004

PORADNÝ VÝBOR PRE RÁMCOVÝ DOHOVOR NA OCHRANU NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

Druhý posudok o Slovensku prijatý 26. mája 2005

ZHRNUTIE

Slovensko urobilo rad krokov na lepšie uplatňovanie rámcového dohovoru od prijatia prvého posudku poradného výboru v septembri 2000 a rezolúcie Výboru ministrov v novembri 2001. Súčasťou tohto procesu boli dôležité zmeny v legislatíve aj v praxi. Slovensko významne zlepšilo svoj právny aj inštitucionálny antidiskriminačný rámec prijatím zákona o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a ochrane pred diskrimináciou v máji 2004, ktorý sa vzťahuje na rôzne spoločenské situácie. Privítať treba zásadné zvýšenie finančnej pomoci pre menšiny v poslednom období.

Nedostatky však pretrvávajú v legislatívnom rámci na ochranu národnostných menšín, a to aj pokiaľ ide o financovanie menšinových kultúr a vzdelávanie v menšinových jazykoch, kde by sa prostredníctvom podrobnejších právnych záruk mala upevniť pozitívna prax.

V posledných rokoch sa zaznamenalo zlepšenie vo vzťahoch medzi komunitami a v medzikultúrnom porozumení. Pretrvávajú však predsudky a neznášanlivosť voči niektorým skupinám, pričom pozornosť treba venovať nevraživým postojom voči Rómom. V posledných rokoch predstavuje osobitnú výzvu pretrvávajúci významný počet rasovo motivovaných trestných činov a incidentov.

Hlboké znepokojenie naďalej vyvoláva celkové postavenie Rómov. V oblasti vzdelávania sa zatiaľ primerane nerieši ďalší výskyt rôznych foriem vylúčenia a segregácie, ktoré postihujú rómske deti. Závažné problémy pretrvávajú v rôznych spoločenských situáciách, ako je zamestnanie, bývanie alebo zdravotná starostlivosť, kde sa nedávne legislatívne zmeny ešte naplno neprejavili v praxi. Účasť Rómov na verejnom živote je ešte stále nedostatočná.

OBSAH

I.	HLAVNÉ ZISTENIA	4
	Monitorovací proces.....	4
	Všeobecný legislatívny rámec.....	4
	Znášanlivosť a medzikultúrny dialóg.....	5
	Sociálne postavenie Rómov	6
	Vzdelávanie.....	6
	Účasť	7
II.	ZISTENIA K JEDNOTLIVÝM ČLÁNKOM.....	8
	Článok 3 rámcového dohovoru	8
	Článok 4 rámcového dohovoru	10
	Článok 5 rámcového dohovoru	17
	Článok 6 rámcového dohovoru	18
	Článok 9 rámcového dohovoru	21
	Článok 10 rámcového dohovoru	22
	Článok 11 rámcového dohovoru	23
	Článok 12 rámcového dohovoru	24
	Článok 14 rámcového dohovoru	26
	Článok 15 rámcového dohovoru	27
	Článok 18 rámcového dohovoru	29
III.	ZÁVEREČNÉ POZNÁMKY	31
	Pozitívny vývoj	31
	Otázky vyvolávajúce znepokojenie.....	32
	Odporúčania	33

PORADNÝ VÝBOR PRE RÁMCOVÝ DOHOVOR NA OCHRANU NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

DRUHÝ POSUDOK O SLOVENSKU

1. Poradný výbor prijal tento posudok 26. mája 2005 v súlade s článkom 26 (1) rámcového dohovoru a s pravidlom č. 23 rezolúcie (97) 10 Výboru ministrov. Jeho zistenia vychádzajú z informácií poskytnutých v národnej správe (ďalej „národná správa“) prijatej 3. januára 2005 a z ďalších písomných zdrojov, ako aj z informácií, ktoré poradnému výboru poskytli vládne aj mimovládne kontakty počas jeho návštevy v Košiciach a v Bratislave v dňoch 4. – 6. apríla 2005.
2. Prvá časť obsahuje hlavné zistenia poradného výboru o kľúčových otázkach súvisiacich s implementáciou rámcového dohovoru na Slovensku. Tieto zistenia sa podrobnejšie rozpracúvajú podľa jednotlivých článkov v druhej časti zameranej na tie ustanovenia rámcového dohovoru, ku ktorým poradný výbor sformuloval vecné otázky.
3. Obidve časti obsahujú množstvo odkazov na opatrenia prijaté v nadväznosti na zistenia prvého cyklu monitorovania rámcového dohovoru obsiahnuté v prvom posudku poradného výboru o Slovensku prijatom 22. septembra 2000 a v príslušnej rezolúcii Výboru ministrov prijatej 21. novembra 2001.
4. Záverečné poznámky obsiahnuté v tretej časti by sa mohli použiť ako východisko pre závery a odporúčania o Slovensku, ktoré Výbor ministrov prijme v krátkom čase.
5. Poradný výbor sa teší na pokračovanie dialógu so slovenskými orgánmi ako aj s predstaviteľmi národnostných menšín a s ďalšími stranami zapojenými do uplatňovania rámcového dohovoru. S cieľom podporiť inkluzívny a transparentný proces poradný výbor národným orgánom dôrazne odporúča tento posudok po jeho prijatí uverejniť.

I. HLAVNÉ ZISTENIA

Monitorovací proces

6. Slovensko zaujalo konštruktívny prístup k procesu monitorovania rámcového dohovoru. Vyslovilo súhlas s urýchlenným uverejnením prvého posudku poradného výboru a uskutočnilo „follow-up“ seminár s cieľom prediskutovať so zástupcami národnostných menšín a poradného výboru spôsob, ako implementovať zistenia obsiahnuté v posudku. Pri vypracúvaní národnej správy orgány aspoň do istej miery konzultovali so zástupcami národnostných menšín prostredníctvom Rady vlády pre národnostné menšiny a etnické skupiny.

7. Poradný výbor však konštatuje, že okrem uvedeného seminára urobili národné orgány veľmi málo na zvýšenie poznania výsledkov monitorovania uskutočneného v rámci prvého cyklu. Mnohé mimovládne organizácie a ďalší relevantní zástupcovia občianskej spoločnosti neboli informovaní o príprave národnej správy a vláda ich nepožiadala o ich názory. Návrh národnej správy jednoducho uverejnila na svojej webovej stránke krátko pred jej schválením. Poradný výbor vyjadril nádej, že pri budúcich monitorovacích cykloch sa bude uplatňovať metóda širších konzultácií. Jej použitie by bolo mohlo obohatiť národnú správu, najmä pokiaľ ide o dodržiavanie relevantných noriem v praxi; národná správa totiž neobsahuje takmer žiadne odkazy na zistenia a odporúčania obsiahnuté v prvom posudku a v prvej rezolúcii.

Všeobecný legislatívny rámec

8. Od prijatia prvého posudku poradného výboru sa zdokonalil legislatívny rámec na Slovensku prostredníctvom prijatia alebo novelizácie radu ustanovení v kľúčových oblastiach. Boli napr. prijaté chvályhodné opatrenia na dokončenie prijatia antidiskriminačnej legislatívy. Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa ešte stále v plnom rozsahu neuplatňuje, keďže ustanovenia vzťahujúce sa na zavádzanie osobitných opatrení ešte nenadobudli účinnosť kvôli pretrvávajúcim ústavnoprávnym sporom. Silnejšie záruky zakotvuje aj legislatíva v oblasti zdravotnej starostlivosti s cieľom odstrániť nedostatky zistené po vyšetrovaní údajných sterilizácií rómskych žien bez ich slobodného a informovaného súhlasu.

9. Pozitívne je konštatovanie, že pokiaľ ide o uplatňovanie jazykových práv národnostných menšín, v praxi zrejme nedochádza k ich obmedzovaniu nepatričným výkladom zákona o štátnom jazyku z roku 1995. Ďalšie pozitívne zmeny treba uskutočniť aj v iných významných oblastiach, ako je školstvo a financovanie menšinových kultúr, kde by podrobnejšie záruky upevnili niektoré už existujúce pozitívne postupy. Vláda posudzuje návrh zákona o národnostných menšinách, ktorý by riešil celkové postavenie národnostných menšín na Slovensku. Tento zákon by bol konkrétnym prejavom záujmu štátu o jeho národnostné menšiny a riešil by mnohé z vecí, ktoré ich znepokojujú.

10. Na riadne uplatňovanie práv osôb patriacich k národnostným menšinám sú vo viacerých oblastiach potrebné údaje o ich počte. V tejto súvislosti má zásadný význam sčítanie obyvateľov, domov a bytov z roku 2001 vzhľadom na nedostatok spoľahlivých údajov, ktorý zdôraznil poradný výbor počas prvého monitorovacieho cyklu. Otázky položené v sčítaní obyvateľov v roku 2001, prístup k jeho uskutočneniu a uverejnené výsledky, to všetko svedčí o tom, že spoľahlivejšie údaje by mohli pomôcť napraviť mnohé zo zistených nedostatkov. Zároveň treba mať na pamäti, že výsledky sčítania obyvateľov možno považovať len za jeden z ukazovateľov početnosti národnostnej menšiny, najmä vzhľadom na všeobecne zdieľaný názor, že v plnom rozsahu neodrážajú skutočný počet osôb patriacich k národnostným menšinám, najmä Rómov. Pridelovanie štátnej pomoci na kultúrne iniciatívy a aktivizácia jazykových práv sú dvoma dôležitými oblasťami, v ktorých je nevyhnutné prihliadať aj na dodatočné údaje, keďže priveľký dôraz na údaje zo sčítania obyvateľov v týchto sektoroch môže byť na ujmu niektorých menšín.

11. Napriek pokroku dosiahnutému v zbere údajov pri sčítaní obyvateľov v roku 2001 národné orgány nemajú v niektorých kľúčových oblastiach (napr. prístup k zdravotnej starostlivosti, zamestnaniu a vzdelaniu) ešte stále dostatok údajov, ktoré potrebujú na vyhodnotenie problémov niektorých zraniteľných skupín, napr. Rómov a najmä rómskych žien. V budúcnosti bude preto potrebné získať údaje z týchto oblastí spôsobom, ktorý rešpektuje princípy ochrany údajov a zabezpečuje, aby údaje boli poskytnuté dobrovoľne a aby dotknuté osoby boli informované o metódach a ciele zberu údajov. Komplexná demografická štúdia o rómskych osadách, ktorú nedávno uverejnil úrad splnomocnenkyne pre rómske komunity, je povzbudzujúcim príkladom získania údajov aj z iných zdrojov ako je sčítanie obyvateľov. Zároveň dokazuje, že legislatíva o ochrane údajov nevyklučuje adresný zber ďalších údajov o konkrétnych skupinách.

Znášanlivosť a medzikultúrny dialóg

12. Napriek zlepšeniu dosiahnutému v posledných rokoch v oblasti vzťahov medzi jednotlivými komunitami a v oblasti medzikultúrneho porozumenia, ktorého výsledkom je pozitívnejšie vnímanie menšinovej problematiky medzi obyvateľstvom, ešte stále sa objavujú správy o predsudkoch a neznášanlivosti voči osobám patriacim k určitým skupinám, najmä voči Rómom a prisťahovalcom. Napríklad prístup médií, národných orgánov a polície k otázkam, ako bola reforma sociálneho zabezpečenia v roku 2004, a k následným nepokojom na východnom Slovensku, neprispel k zníženiu nevráživosti voči Rómom.

13. Ďalším zdrojom znepokojenia je pretrvávajúce rasovo motivovaných trestných činov, ktorých počet podľa oficiálnych štatistík stále stúpa, a to aj napriek chvályhodnej snahe národných orgánov razantnejšie riešiť tento problém. V tejto súvislosti je potrebné, aby bol uznaný rasový motív týchto trestných činov, a aby sa zabezpečila účinnejšia ochrana ohrozených osôb. Vzhľadom na často sa vyskytujúce tvrdenia o násilí polície voči Rómom by sa mohli prehodnotiť existujúce administratívne monitorovacie mechanizmy s cieľom vytvoriť spoľahlivý a nezávislý systém sťažností, ktorý by bol schopný promptne, nestranne a účinne prešetrovať tvrdenia o zlom zaobchádzaní zo strany polície.

Sociálne postavenie Rómov

14. Celková situácia rómskej menšiny je aj naďalej znepokojivá a „základné tézy“, ktoré v roku 2003 sformulovala vláda s cieľom prijať strednodobé a dlhodobé opatrenia v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, sociálnych vecí, bývania a zdravotníctva, ešte treba v značnej miere implementovať. Skutočnosťou zostáva, že mnohí Rómovia sa stretávajú s veľkými ťažkosťami a diskrimináciou v mnohých oblastiach vrátane prístupu k zamestnaniu a bývaniu, najmä v neformálnych osadách s nevyhovujúcimi životnými podmienkami. V súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti bol prijatý rad pozitívnych opatrení a v poslednom čase sa do relevantných právnych predpisov vniesli niektoré dôležité garancie s cieľom zlepšiť rešpektovanie reprodukčných práv rómskych žien. Vo vzťahu k Rómom sa však údajne naďalej uplatňujú segregačné opatrenia, keď ich v niektorých nemocniciach fyzicky oddeľujú od nerómskych pacientov, alebo keď niektorí lekári pre nich určujú osobitné ambulantly hodiny. Vláda by mala zintenzívniť existujúce opatrenia a podobné problémy rozhodne riešiť, a to aj cestou zvyšovania povedomia verejnosti a úsilia o prispôbenie zdravotníckych služieb jazykovým a iným potrebám Rómov, najmä rómskych žien.

Vzdelávanie

15. Od vypracovania prvého posudku sa v oblasti školstva urobili viaceré pozitívne kroky. Nesporne najvýznamnejším opatrením bolo prijatie zákona, ktorým v októbri 2003 parlament schválil zriadenie Univerzity Jánoša Selyeho v Komárne ako verejnoprávnej inštitúcie s finančnou podporou zo štátneho rozpočtu. Od septembra 2004 zabezpečujú tri fakulty tejto vysokoškolskej ustanovizne výučbu väčšiny študijných odborov v maďarskom jazyku. Univerzita Jánoša Seyleho by mala okrem iného podstatne zlepšiť situáciu v príprave učiteľov základných a stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským.

16. Pochvalu si zasluhuje existencia siete škôl s vyučovacím menšinovým jazykom alebo s vyučovaním menšinového jazyka, ktorá významne prispieva k uplatňovaniu práv viacerých menšín. Okrem toho sa v niekoľkých vzdelávacích zariadeniach na rôznych stupňoch zaviedol rómsky jazyk ako pomocný vyučovací jazyk, čo by malo vydláždíť cestu k ďalšiemu rozvoju podobných opatrení v iných zariadeniach, ako aj k ďalším krokom v oblasti prípravy učiteľov. Aby sa tieto pozitívne kroky v plnom rozsahu zakotvili a upevnili aj do budúcnosti, príslušná legislatíva by mohla ustanoviť podrobnejšie garancie a mohli by sa zmierniť obmedzenia súvisiace s požiadavkou občianstva.

17. Osobitne znepokojivá zostáva vzdelávacia situácia rómskych detí, z ktorých mnohé sú neodôvodnene umiestňované do osobitných škôl určených pre mentálne postihnutých žiakov. Rôznym formám segregácie a izolovania sú však vystavené aj rómske deti navštevujúce riadnu základnú školu, čo prispieva k tomu, že získavajú vzdelanie nižšej kvality. Doterajšie snahy čeliť tomuto javu priniesli len obmedzený úspech, čo do veľkej miery súviselo s tým, že relevantné ministerstvá, ktoré nie vždy venujú rovnakú pozornosť tejto problematike, v praxi dôsledne neplnili chvályhodné ciele a priority vytýčené vo vládnych stratégiách. Osobitná pozornosť by sa mala venovať potenciálnym dôsledkom nedávnych opatrení zameraných na podporu decentralizácie v oblasti školstva na rómske deti, najmä na predškolskej úrovni.

Účasť

18. Od prijatia prvého posudku sa zvýšilo zastúpenie osôb patriacich k viacerým národnostným menšinám v parlamente a v miestnych samosprávnych orgánoch. Pozitívna je aj skutočnosť, že vláda naďalej konzultuje relevantné otázky s Radou vlády pre národnostné menšiny a etnické skupiny. Tento orgán a ďalší zástupcovia národnostných menšín by však mohli byť dôslednejšie zapájaní do rozhodovania, najmä pokiaľ ide o legislatívne reformy, ktoré vláda v súčasnosti zvažuje. Ozývajú sa výzvy na posilnenie zastúpenia príslušníkov národnostných menšín v štátnej službe, najmä v prípade menej početných menšín a Rómov, predovšetkým v policajných službách. Účasť Rómov a najmä rómskych žien na rozhodovaní o otázkach, ktoré sa ich týkajú, je nedostatočná a verejné orgány poverené vykonávaním vládnej politiky by mali budovať efektívnejšie partnerstvá s rómskymi organizáciami.

19. Z rôznych zdrojov zaznel rad pozitívnych názorov na reformu štátnej správy podporujúcej decentralizáciu a na jej pozitívne účinky na osoby patriace k národnostným menšinám v takých oblastiach, ako je školstvo a kultúra. Ozvali sa však aj obavy, že tento proces môže mať negatívne účinky na mieru účasti týchto osôb. V tejto súvislosti je dôležité, aby verejné orgány naďalej dbali o to, že otázke účasti menšín na regionálnej úrovni sa bude v budúcnosti venovať primeraná pozornosť, napríklad zriadením komisií zaoberajúcich sa menšinovými otázkami, aká nedávno vznikla v košickom regióne.

II. ZISTENIA K JEDNOTLIVÝM ČLÁNKOM

Článok 3 rámcového dohovoru

Kritérium občianstva

Zistenia z prvého cyklu

20. V prvom posudku poradný výbor vyzval národné orgány, aby pôsobnosť jednotlivých článkov rámcového dohovoru rozšírili aj na ďalšie osoby.

Súčasná situácia

Otvorené otázky

21. Poradný výbor konštatuje, že sa zdá, že slovenský právny poriadok obmedzuje prístup k právam a príležitostiam len na osoby patriace k národnostným menšinám, ktoré majú slovenské občianstvo. Poradný výbor súhlasí s tým, že kritérium občianstva môže byť legitímnou požiadavkou v súvislosti s niektorými opatreniami prijatými v súlade so zásadami rámcového dohovoru. Môže tomu tak byť napr. v prípade niektorých politických práv osôb patriacich k národnostným menšinám. Vo vzťahu k zárukám v mnohých oblastiach, ktorých sa týka rámcový dohovor, je však všeobecné uplatňovanie kritéria občianstva problematické.

22. Občianstvo možno sotva považovať za primerané kritérium najmä v súvislosti s právom osoby patriacej k národnostnej menšine používať svoj jazyk v úradnom styku. Hoci poradný výbor nevie o prípadoch, že by príslušné verejné orgány odmietli s niektorou osobou komunikovať v menšinovom jazyku len z dôvodu, že nemá slovenské občianstvo, § 2 ods. 3 zákona o používaní jazykov národnostných menšín z roku 1999 je príliš reštriktívny, keď toto právo výslovne vyhradzuje pre „občanov“ Slovenskej republiky.

23. Poradný výbor nevie ani o prípadoch, že by príslušné školské orgány odmietli prijať žiaka, ktorý nemá slovenské občianstvo, do triedy s vyučovaním v jeho menšinovom jazyku. Článok 34 ústavy a § 3 zákona o sústave základných a stredných škôl je však príliš reštriktívny, keď toto právo výslovne vyhradzuje pre „občanov“ Slovenskej republiky. Týmto ustanoveniam by preto národné orgány mali venovať ďalšiu pozornosť.

Odporúčanie

24. Malo by sa zväžiť zmiernenie existujúceho obmedzenia jazykových práv ustanoveného zákonom o používaní jazykov národnostných menšín z roku 1999 len na slovenských občanov. Rovnako by sa malo zväžiť zmiernenie existujúceho obmedzenia práva vzdelávať sa vo svojom materinskom jazyku, ktoré ústava a zákon o sústave základných a stredných škôl ustanovujú len pre slovenských občanov.

Zber údajov

Zistenia z prvého cyklu

25. V prvom posudku poradný výbor zdôraznil veľké rozdiely medzi oficiálnymi štatistikami vlády a štatistikami národnostných menšín o počte osôb patriacich k národnostným menšinám. V tejto súvislosti národné orgány vyzval, aby našli spôsoby a prostriedky, ako osoby patriace k národnostným menšinám motivovať k využitiu možnosti prihlásiť sa k svojej menšine pri sčítaní obyvateľov v roku 2001.

26. Poradný výbor vyzval národné orgány, aby preskúmali postupy administratívnych orgánov, ktoré údajne zisťujú osobné údaje o etnickej príslušnosti bez súhlasu dotknutých osôb. Zároveň ich vyzval, aby pritom v plnom rozsahu uplatňovali princíp ochrany osobných údajov a rešpektovali dobrovoľnosť získavania takýchto údajov.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

27. V roku 2001 sa uskutočnilo všeobecné sčítanie obyvateľov, domov a bytov, ktorého výsledky boli medzičasom uverejnené¹. Poradný výbor považuje za pozitívne, že pri sčítaní sa kladli aj otázky týkajúce sa materského jazyka a národnosti respondentov. Tieto odpovede sa považujú za osobné údaje a vzťahuje sa na ne ochrana podľa zákona č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov. Taktiež je pozitívne, že používané formuláre boli preložené do menšinových jazykov vrátane rómčiny, že boli angažovaní rómski dobrovoľníci, ktorí mali povzbudiť Rómov, aby sa prihlásili k rómskej národnosti, a že vláda podporila informačnú kampaň v menšinových jazykoch s cieľom zvýšiť povedomie o dôležitosti sčítania.

28. Poradný výbor uvítal skutočnosť, že Úrad splnomocnenkyne pre rómske komunity uverejnil v roku 2004 demografickú štúdiu o rómskych osadách na Slovensku (ďalej len „štúdia o Rómoch“). Táto komplexná štúdia poskytuje jedinečný a podrobný obraz o charakteristikách väčšiny rómskych osád na Slovensku a je preto dôležitým nástrojom na lepšie pochopenie a vyhodnotenie potrieb ich obyvateľov. Štúdia o Rómoch by sa teda mala stať významnou referenčnou pomôckou pri tvorbe a prispôbovaní vládnej politiky.

29. Poradný výbor nedostal žiadne nové informácie, ktoré by poukazovali na nedobrovoľné získavanie osobných údajov o etnickej príslušnosti bez jednoznačného právneho základu, napr. v ozbrojených silách alebo v štátnych úradoch práce.

¹ Sčítanie obyvateľov, domov a bytov z roku 2001 prinieslo tieto výsledky: 4 614 854 osôb sa prihlásilo k slovenskej národnosti, 520 528 k maďarskej národnosti, 89 920 k rómskej národnosti, 44 620 k českej národnosti, 24 201 k rusínskej národnosti, 10 814 k ukrajinskej národnosti, 5 405 k nemeckej národnosti, 2 348 k moravskej národnosti, 890 k chorvátskej národnosti, 2 602 k poľskej národnosti, 1 179 k bulharskej národnosti a 218 k židovskej národnosti.

b) Otvorené otázky

30. Hoci sčítanie obyvateľov, domov a bytov z roku 2001 prinieslo kvalitné údaje z celého radu sektorov a jeho výsledky budú dôležité pre navrhovanie a implementáciu súčasných aj budúcich politik štátu vo vzťahu k národnostným menšinám, zároveň je dôležité pokračovať aj v získavaní ďalších údajov. Faktom zostáva, že údaje zo sčítania nie vždy správne odrážajú skutočnú situáciu, čo platí predovšetkým o Rómoch, ktorých odhadovaný počet – aj počet udávaný v štúdiu o Rómoch – je oveľa vyšší než ukazujú výsledky sčítania z roku 2001². Poradný výbor sa nazdáva, že pridelovanie štátnej pomoci na kultúrne iniciatívy a aktivizácia jazykových práv sú dvoma dôležitými oblasťami, v ktorých existuje naliehavá potreba prihliadať aj na dodatočné údaje, pretože prílišné spoliehanie sa na údaje zo sčítania obyvateľov, domov a bytov v týchto sektoroch môže byť na ujmu Rómov (pozri s tým súvisiace poznámky k článkom 5 a 10).

31. Hoci sa zdá, že postavenie menšín sa na základe zberu údajov v niektorých oblastiach, napr. v školstve, monitoruje pomerne presne, monitorovanie je ešte stále nedostatočné v mnohých ďalších oblastiach, ako je prístup k zamestnaniu a zdravotnej starostlivosti. Národné orgány potrebujú presnejšie údaje, ktoré odrážajú nielen menšinovú, ale aj rodovú príslušnosť a zemepisnú oblasť, ako sa to robí v štúdiu o Rómoch, aby sa zabezpečila efektívnosť politik a opatrení, ktorých cieľom je pomôcť osobám patriacim k menšinám. V tejto súvislosti poradný výbor konštatuje, že legislatíva o ochrane údajov nevyklučuje zber ďalších údajov, čoho dôkazom je zvolená metodológia a poskytnuté záruky pri vypracúvaní štúdie o Rómoch.

Odporúčanie

32. Slovensko by sa malo snažiť zlepšiť hodnotenie praktickej účinnosti opatrení prijatých na implementáciu rámcového dohovoru prostredníctvom zberu štatistických údajov z rôznych oblastí, ako je prístup k lekárskej starostlivosti a zamestnaniu, alebo v prípade neprítomnosti takýchto údajov prostredníctvom iných metód, napr. odhadov založených na jednorazových štúdiách a špeciálnych prieskumoch. Zároveň je nevyhnutné zabezpečiť ochranu individuálnych údajov a súkromia, ako aj to, aby osoby poskytovali údaje dobrovoľne a s plným vedomím účelu, na aký budú použité.

Článok 4 rámcového dohovoru**Právna a inštitucionálna ochrana proti diskriminácii***Zistenia z prvého cyklu*

33. V prvom posudku poradný výbor vyzval na ďalšie úsilie o rozšírenie pôsobnosti legislatívnych záruk proti diskriminácii verejnými orgánmi a súkromnými subjektmi. V tejto súvislosti zbral na vedomie úvahy o zriadení úradu ombudsmana. Poradný výbor vyslovil poľutovanie nad skutočnosťou, že mu vláda nevedela poskytnúť podrobné informácie o prípadoch diskriminácie v rôznych oblastiach od zdravotníctva po školstvo, ktoré sa nachádzali v štádiu vyšetrovania alebo súdneho konania.

² V sčítaní obyvateľov, domov a bytov z roku 2001 sa k rómskej národnosti prihlásilo 89 920 osôb, hoci väčšina štúdií a hodnotení – aj tých, ktoré robia národné orgány – odhaduje ich počet na 320 000 až 400 000.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

34. Poradný výbor víta početné opatrenia, ktoré slovenské orgány prijali v čase od prvého monitorovacieho cyklu na zlepšenie právneho a inštitucionálneho rámca, a opatrenia na presadzovanie rovnosti a zákazu diskriminácie. 20. mája 2004 bol prijatý zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon). Zákon ustanovuje zákaz všetkých foriem priamej aj nepriamej diskriminácie najmä z dôvodu národnostnej alebo etnickej príslušnosti. Antidiskriminačný zákon má širokú pôsobnosť a vzťahuje sa na celý rad oblastí, ako je zamestnanie, sociálne zabezpečenie, zdravotná starostlivosť, vzdelávanie a poskytovanie tovarov a služieb. Obsahuje aj sľubné inovácie, najmä ustanovenie o obrátenom dôkaznom bremene v súdnom konaní a poverenie Slovenského národného strediska pre ľudské práva monitorovaním jeho implementácie, vykonávaním aktivít na zvyšovanie povedomia o boji proti diskriminácii, a poskytovaním právnej pomoci obetiam diskriminácie a prejavov neznášanlivosti.

35. Praktické uplatňovanie antidiskriminačného zákona, ktorý nadobudol účinnosť v júli 2004, bude možné lepšie posúdiť, keď budú k dispozícii súdne rozhodnutia, a keď mimovládne organizácie a menšinové združenia získajú dostatočné praktické skúsenosti s jeho uplatňovaním. Existujú však isté indície o tom, že bol podaný celý rad sťažností na diskrimináciu v oblasti sociálnej starostlivosti aj v pracovnoprávných vzťahoch a bolo by možno potrebné zistiť, či sú medzi sťažovateľmi výraznejšie zastúpené osoby patriace k určitým menšinám, napr. k rómskej.

36. Ústavným zákonom č. 564/2001 Z. z. bola na Slovensku zriadená inštitúcia ombudsmana; prvý ombudsman bol ustanovený v roku 2002. Počas prvých troch rokov svojho pôsobenia dostal ombudsman 6 408 podnetov, ktoré sa vzťahovali na rôzne oblasti relevantné pre osoby patriace k menšinám. Osobitnú zmienku si zasluhuje vytvorenie Odboru rovnosti príležitostí a antidiskriminácie v rámci Sekcie sociálnej inklúzie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny. Odbor zohráva aktívnu úlohu pri realizácii vládnych stratégií týkajúcich sa Rómov a v tejto súvislosti venuje osobitnú pozornosť rómskym ženám. Treba uvítať aj rozšírenie aktivít splnomocnenkyne pre rómske komunity, ktorá personálne posilnila svoj úrad a otvorila niekoľko regionálnych pobočiek.

b) Otvorené otázky

37. Je škoda, že ešte nenadobudol účinnosť § 8 ods. 8 antidiskriminačného zákona, ktorý ustanovuje možnosť prijať špecifické pozitívne opatrenia na riešenie znevýhodnenia súvisiaceho s rasovým alebo etnickým pôvodom. Na návrh ministerstva spravodlivosti vláda podala v októbri 2004 žiadosť o výklad na ústavný súd, ktorý má posúdiť ústavnosť tohto ustanovenia, ktoré bolo do antidiskriminačného zákona zaradené z iniciatívy parlamentu. Podľa ministerstva spravodlivosti samotný koncept pozitívnych opatrení nie je v súlade s princípom rovnosti a preto by žiadne prednostné zaobchádzanie nemalo byť založené na etnickej alebo národnostnej príslušnosti. Ústavný súd má podnet posúdiť na jar 2005 a v závislosti od jeho uznesenia § 8 ods. 8 antidiskriminačného zákona nadobudne alebo nenadobudne účinnosť.

38. Poradný výbor pripomína, že článok 4 rámcového dohovoru a s ním súvisiace body dôvodovej správy ako aj ďalšie medzinárodné ľudskoprávne dokumenty jednoznačne ustanovujú, že osobitné opatrenia sú nielen legitímne, alebo že za istých okolností môžu byť dokonca potrebné na podporu plnej a účinnej rovnosti v prospech osôb patriacich

k národnostným menšinám. Pokiaľ sú tieto opatrenia v súlade so zásadou primeranosti, nepokladajú sa preto za diskriminačné konanie. Poradný výbor je toho názoru, že bez prijatia takýchto opatrení je mimoriadne ťažké dosiahnuť úplnú a účinnú rovnosť osôb patriacich k zraniteľným menšinám s osobami patriacimi k väčšine. Okrem toho treba poznamenať, že na Slovensku už boli zavedené viaceré inštitucionálne mechanizmy a osobitné opatrenia, ako je post splnomocnenkyne pre rómske komunity, ako aj zamestnávanie rómskych sociálnych pracovníkov a asistentov učiteľa. V tomto kontexte existuje dôvodná obava, že existujúci ústavný spor môže mať na tieto chvályhodné iniciatívy utlmujúci, ba priam negatívny účinok.

39. Pokiaľ ide o boj proti diskriminácii a podporu účinnej rovnosti, treba zabezpečiť zlepšenie v oblasti monitorovania, aby bolo možné efektívnejšie merať výsledky vládnych politik a opatrení. Zdá sa napríklad, že významné percento veľkého počtu podnetov podaných v týchto oblastiach ombudsmanovi alebo príslušným orgánom na základe antidiskriminačného zákona tvoria podnety osôb patriacich k národnostným menšinám, vrátane Rómov. Všeobecne možno povedať, že sa nezdá, že by orgány získavali adekvátne údaje o implementácii príslušnej legislatívy vo vzťahu k diskriminácii a o počte občianskoprávných a trestnoprávných súdnych konaní, či informácie o výsledných rozhodnutiach.

Odporúčanie

40. Národným orgánom sa odporúča zintenzívniť úsilie o urýchlené a úplné zabezpečenie vykonávania nového antidiskriminačného zákona, a to aj prostredníctvom poskytnutia potrebnej podpory Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva. Slovensko by malo zaviesť aj zlepšené a inkluzívne metódy monitorovania vývoja a v tejto súvislosti venovať väčšiu pozornosť špecifickej situácii osôb patriacich k národnostným menšinám v rade oblastí, ako je zamestnanosť a zdravotná starostlivosť. V kontexte ústavného sporu o antidiskriminačnom zákone by sa mala venovať pozornosť tomu, aby sa neohrozili pozitívne opatrenia v prospech znevýhodnených menšín, a malo by sa vyvinúť úsilie, aby orgány verejnej správy primerane uznávali dôležitosť takýchto opatrení.

Situácia Rómov

Zistenia z prvého cyklu

41. V prvom posudku poradný výbor uvítal skutočnosť, že vláda pripravila celý rad iniciatív – aj prostredníctvom rómskej stratégie z roku 1999 – zameraných na podporu plnej a účinnej rovnosti Rómov, ale zároveň zdôraznil, že bude treba venovať primeranú pozornosť ich implementácii a vyčleniť potrebné zdroje. V príslušnej rezolúcii Výbor ministrov poukázal na to, že napriek vynaloženému úsiliu naďalej pretrvávajú reálne problémy v súvislosti s Rómami, najmä diskriminácia v rôznych oblastiach a mimoriadne veľké socioekonomické rozdiely v porovnaní s väčšinovým obyvateľstvom.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

42. Poradný výbor berie s uspokojením na vedomie, že vládne iniciatívy zamerané na podporu plnej a účinnej rovnosti Rómov sa pravidelne vyhodnocujú a dopĺňajú v nepreustajnej snahe zvyšovať ich efektívnosť. Napr. v roku 2002 slovenská vláda schválila svoje priority v súvislosti s rómskymi komunitami na základe podrobného vyhodnotenia stavu implementácie rómskej stratégie z roku 1999. V roku 2003 vláda vypracovala „Základné tézy koncepcie politiky vlády v integrácii rómskych komunít“ (ďalej len „základné tézy“), v ktorých uvádza viacero strednodobých a dlhodobých opatrení v kľúčových oblastiach, ako je školstvo, zamestnanosť, sociálny sektor, bývanie a zdravotníctvo.

43. Jedna kapitola „základných téz“ má názov „Vyrovnávacie opatrenia – dosiahnutie rovnosti príležitostí“. Zdôrazňuje sa v nej relevantnosť takýchto opatrení na zabezpečenie rovnakých príležitostí a zároveň sa uvádza, že sú v súlade s článkami 12 a 34 ústavy a že sú ustanovené v medzinárodných ľudskoprávných dokumentoch vrátane rámcového dohovoru. Zo všeobecnejšieho hľadiska je pozitívna skutočnosť, že „základné tézy“ identifikujú konkrétne nedostatky a dokonca aj porušovanie práv Rómov pri vypracúvaní prioritných opatrení v jednotlivých dotknutých oblastiach. Tento prístup by mal pomôcť merať efektívnosť prioritných akcií pri budúcich hodnoteniach vládnych politik.

b) Otvorené otázky

44. Záslužné ciele vytýčené v „základných tézach“ a ich jednotlivé priority sa nie vždy dôsledne uplatňujú v praxi. Zodpovednosť za implementáciu majú príslušné ministerstvá, z ktorých nie všetky prejavujú rovnakú mieru odhodlania dosiahnuť spoločné ciele a rovnaký prístup k základným konceptom. Zdá sa napríklad, že na niektorých ministerstvách možno badať neochotu podporiť koncepciu osobitných opatrení v oblasti ich pôsobnosti a zohľadniť etnický pôvod pri prijímaní adresných opatrení. Okrem toho sa konštatujú sklzy pri zavádzaní plánovaných opatrení, ako je napr. program sociálnych terénnych pracovníkov. Zdá sa, že splnomocnenkyňa pre rómske komunity, ktorej hlavnou úlohou je koordinovať implementáciu medzi jednotlivými dotknutými ministerstvami, nemá dostatočné právomoci na nápravu týchto nedostatkov.

45. V rámci všeobecných zistení poradný výbor zdôrazňuje, že napriek primeranému zastúpeniu rómskych pracovníkov v úrade splnomocnenkyne pre rómske komunity (pozri príslušné poznámky k článku 15) sa zdá, že rómske komunity neboli dostatočne zastúpené pri vyhodnotení rómskej stratégie z roku 1999 ani pri vypracúvaní „základných téz“. Je skutočne dôležité pristupovať k Rómom ako ku kľúčovým partnerom v týchto programoch a dôsledne ich zapájať do vypracúvania, implementácie a monitorovania rôznych opatrení prijímaných jednotlivými ministerstvami.

46. Hoci treba pamätať na to, že pre väčšinu opatrení na zlepšenie sociálno-ekonomickej situácie Rómov je potrebné strednodobé a dlhodobé úsilie, poradný výbor konštatuje, že účinok rómskej stratégie z roku 1999 a „základných téz“ ešte nespĺnil očakávania v kľúčových sektoroch, ako je školstvo (pozri s tým súvisiace poznámky k článku 12), bývanie a zamestnanie. V mnohých správach sa napr. zhodne uvádza, že v životných podmienkach väčšiny rómskych osád sa nedosiahlo žiadne hmatateľné zlepšenie a že v nich pretrvávajú nevyhovujúce životné podmienky. Mnohé z týchto osád ešte stále nemajú základné hygienické zariadenia,

kúrenie, tečúcu vodu, elektrinu a nemajú dostatočný prístup k zdravotníckym zariadeniam. Len nepatrný pokrok sa dosiahol aj v oblasti chronickej podzamestnanosti rómskej populácie.

47. Poradný výbor konštatuje, že znevýhodnené skupiny, najmä Rómovia, stále pociťujú negatívne dôsledky reformy politiky sociálnej pomoci z roku 2004. Hoci všeobecným cieľom tejto reformy bolo odstrániť systémové nedostatky predchádzajúceho systému, ktorý podľa názoru orgánov odrádzal ľudí od hľadania zamestnania, nový systém osobitne tvrdo postihol najchudobnejšie rodiny, najmä rodiny s viacerými deťmi, ktoré žijú v ekonomicky zaostalých oblastiach s veľmi obmedzenými možnosťami zamestnania. Je pravda, že opatrenia, ako je zavedenie hornej hranice celkovej sumy príspevkov na nezaopatrené osoby bez ohľadu na veľkosť rodiny, sa osobitne dotkli mnohých rómskych rodín s viacerými deťmi. Nová definícia hmotnej núdze založená na rozlišovaní medzi hmotnou núdzou zo „subjektívnych“ a „objektívnych“ dôvodov, podľa ktorej sa v prípade „subjektívnych dôvodov“ vyplácajú nižšie dávky, znamená, že mnohí nezamestnaní Rómovia dnes dostávajú menej peňazí. Pritom sa všeobecne uznáva, že v mnohých obciach s veľkými rómskymi komunitami, najmä na východnom Slovensku, je mimoriadne ťažké nájsť si prácu najmä kvôli pretrvávajúcej vysokej miere nezamestnanosti a rozšírenej diskriminácii Rómov mnohými zamestnávateľmi.

48. Národné orgány prijali niektoré korekcie po sociálnych nepokojoch na východnom Slovensku vo februári 2004 s cieľom zmierniť dopad reformy na najzraniteľnejšie osoby, pričom však zachovali celkový prístup reformy. Patrí k nim zavedenie tzv. „aktivačných príspevkov“, ktoré umožňujú podporovať rekvalifikačné kurzy, programy dočasných prác, atď. Viaceré zdroje však naznačujú, že celkové dôsledky sociálnej reformy z roku 2004 sa neposúdili dostatočne dôkladne, a že bude potrebné prijať ešte ďalšie korekcie. Mimovládne organizácie napr. vyjadrujú obavy, že sociálna reforma môže mať negatívny vplyv na prístup k vzdelaniu u detí – najmä dievčat – z chudobných rómskych rodín žijúcich v neformálnych osadách, pretože v budúcnosti sa môže stať, že rodičia kvôli zlej finančnej situácii (pozri s tým súvisiace poznámky k článku 12) nebudú ochotní posielat' deti do školy. Vyslovili sa aj obavy, že čoskoro sa môže zvýšiť počet rodín, ktorým hrozí vyst'ahovanie kvôli dlhodobým ťažkostiam s platením nájomného.

Odporúčania

49. Jednotlivé ministerstvá by mali väčšmi podporovať a dôraznejšie zabezpečovať celkovú implementáciu „základných téz“ z roku 2003, vrátane riešenia situácie neformálnych osád a zabezpečenia základnej infraštruktúry na nediskriminačnom základe pre tieto osady. Treba pritom dbať o to, aby sa s Rómami viedli dôslednejšie konzultácie, a to aj vo fáze hodnotenia.

50. Národné orgány by mali monitorovať priame aj nepriame dôsledky sociálnej reformy z roku 2004, najmä v oblasti vzdelávania a bývania, na znevýhodnené skupiny vrátane Rómov a najmä rómskych dievčat a žien. Treba riešiť každý s tým súvisiaci negatívny dôsledok na úplnú a účinnú rovnosť týchto skupín.

Tvrdenia o údajnej sterilizácii rómskych žien bez ich predchádzajúceho plného a informovaného súhlasu a diskriminácia Rómov pri prístupe k zdravotnej starostlivosti

Zistenia z prvého cyklu

51. Vo svojom prvom posudku poradný výbor vyjadril osobitné obavy v súvislosti s vierohodnými správami týkajúcimi sa diskriminácie *de facto*, najmä diskriminácie Rómov v zdravotníckych zariadeniach.

Súčasná situácia

52. Po tom, ako sa objavili tvrdenia o údajnej sterilizácii rómskych žien bez ich predchádzajúceho plného a informovaného súhlasu, národné orgány iniciovali vyšetovanie v trestnej veci „genocídy“ podľa definície v slovenskom trestnom práve. Vyšetovanie bolo ukončené v októbri 2003, pretože sa nepreukázalo spáchanie tohto trestného činu proti rómskemu obyvateľstvu. V súvislosti s týmto trestným vyšetovaním ministerstvo zdravotníctva zriadilo komisiu pozostávajúcu z expertov z oblasti gynekológie a pôrodnictva, ktorej úlohou bolo vykonať previerku zdravotných záznamov z niekoľkoročného obdobia, vrátane zdravotníckych zariadení v Krompachoch a Gelnici. Pri tejto previerke, ktorá údajne nemala dostatočne nezávislú expertnú úroveň, sa nezistili žiadne dôvody, ktoré by dokazovali spáchanie genocídy, segregácie alebo diskriminačné praktiky. Vláda preto neprijala nijakú politickú zodpovednosť za vykonávanie údajných nelegálnych sterilizácií, pretože takéto sterilizácie sa na Slovensku nikdy nepovažovali za oficiálnu politiku³. Napriek poľutovaniahodným vyhrážkam zo strany niektorých orgánov sa napokon na základe rozhodnutia Generálnej prokuratúry v konečnom dôsledku nepodalo trestné oznámenie proti autorkám správy mimovládnej organizácie o údajných násilných alebo vynútených sterilizáciách.

53. Poradný výbor, ktorý na tieto témy viedol širokú diskusiu s národnými orgánmi v rámci „follow-up“ seminára konaného v Bratislave 8. júla 2003, pripomína, že znepokojenie nad už uvedenými tvrdeniami o násilných sterilizáciách a nad spôsobom ich vyšetovania na vnútroštátnej úrovni vyjadrili aj iné medzinárodné orgány, ktoré vydali aj odporúčania na túto tému⁴. V reakcii na tieto výzvy na ďalšie vyšetovanie s cieľom identifikovať a napraviť všetky systémové problémy zistené v dostupnosti zdravotnej starostlivosti pre Rómov na Slovensku vláda v ďalšej etape identifikovala nedostatky v zdravotníckej legislatíve a dospela k záveru, že niektorí lekári a zdravotnícke zariadenia sa dopustili administratívnych pochybení pri získavaní súhlasu pacientok so sterilizáciou. Vláda preto prijala dôležité uznesenie⁵, ktorým poverila ministerstvo vnútra a ministerstvo zdravotníctva, aby prijali rad opatrení a medziiným iniciovali zmeny relevantnej legislatívy o zdravotnej starostlivosti.

³ Vo svojej správe zo 17. októbra 2003 nazvanej „Odporúčanie komisára pre ľudské práva týkajúce sa niektorých aspektov práva a praxe v súvislosti so sterilizáciou žien v Slovenskej republike“ prijatom 17. októbra 2003, CommDH(2003)12, komisár Rady Európy pre ľudské práva v odseku 53 bode 4 odporučil, aby „vláda Slovenskej republiky jednoznačne akceptovala svoju objektívnu zodpovednosť za to, že nezabezpečila, aby sa žiadne sterilizácie nevykonávali bez slobodného a informovaného súhlasu, ako to požadujú dokumenty o ľudských právach“.

⁴ Pozri „Odporúčanie komisára pre ľudské práva týkajúce sa niektorých aspektov práva a praxe v súvislosti so sterilizáciou žien v Slovenskej republike“ prijaté 17. októbra 2003, CommDH(22)2003; Záverečné stanovisko Výboru OSN pre ľudské práva o Slovensku prijaté 22. augusta 2003, CCPR/CO/78/SVK, odsek 12; záverečné stanovisko výboru OSN na odstránenie rasovej diskriminácie o Slovensku prijaté 10. decembra 2004, CERD/C/65/CO/7, odsek 12.

⁵ Rezolúcia č. 1018 z 29. októbra 2003 týkajúca sa Správy o situácii v súvislosti s podozreniami z údajných násilných sterilizácií rómskych žien v Slovenskej republike a prijatých krokov a opatrení.

54. Poradný výbor víta viacero kľúčových legislatívnych zmien, ktoré prijal parlament dňa 21. októbra 2004 v reakcii na nedostatky identifikované v legislatíve o zdravotnej starostlivosti⁶. Tieto zmeny, ktoré nadobudli účinnosť 1. januára 2005, veľmi presne ustanovujú podmienky, za akých sa má získať informovaný súhlas osoby, ktorej má byť poskytnutá zdravotnícka starostlivosť, alebo ktorá sa má podrobiť operácii, ako aj požiadavky na informácie, ktoré sa musia predtým poskytnúť tejto osobe. Navyše sa zlepšili predpisy upravujúce prístup k zdravotným záznamom; napr. poverený právny zástupca má právo nahliadnuť do týchto záznamov a robiť si z nich kópie priamo na mieste. Zaviedli sa silnejšie konkrétne záruky týkajúce sa informovaného súhlasu so sterilizáciou a do trestného zákona bola začlenená skutková podstata trestného činu sterilizácie. Tieto novely reagujú na mnohé z obáv, ktoré vyjadrovali mimovládne organizácie aj medzinárodné orgány v súvislosti s legislatívnym rámcom. V praktickej oblasti mimovládne organizácie informujú o pozitívnych zmenách, ktoré nastali po verejnej diskusii o otázke násilných alebo vynútených sterilizácií a po nadobudnutí účinnosti vyššie uvedených legislatívnych zmien. Poradný výbor však berie na vedomie, že v nemocnici v Krompachoch bol začiatkom roka dotknutým osobám v niekoľkých prípadoch údajne odopretý lepší prístup k zdravotným záznamom z dôvodu, že ešte chýbali vykonávacie vyhlášky a osobitné pokyny od ministerstva zdravotníctva.

55. Slovenské orgány informovali poradný výbor počas jeho návštevy na Slovensku, že sa rozhodlo o viacerých individuálnych sťažnostiach údajných obetí, ktoré si uplatnili nárok na odškodnenie za údajné násilné sterilizácie v občianskoprávnom konaní, alebo že rôzne okresné alebo krajské sudy ešte riešia takéto podnety. Je možné, že k týmto otázkam sa v neskoršej fáze budú musieť vyjadriť aj vyššie súdne orgány. Doteraz nebol vynesenej žiadny rozsudok, ktorým by sa priznalo finančné odškodnenie niektorej zo sťažovateľiek, ale poradný výbor považuje za dôležité, aby slovenská vláda v budúcnosti tieto súdne prípady pozorne sledovala, nakoľko by mohli pomôcť odhaliť ďalšie administratívne alebo iné nedostatky.

56. Pokiaľ ide o všeobecnejšiu diskrimináciu v oblasti prístupu Rómov k zdravotnej starostlivosti, poradný výbor so znepokojením konštatuje, že sa naďalej vyskytujú tvrdenia o segregačných opatreniach na úkor Rómov, vrátane fyzického oddelenia od nerómskych pacientov v niektorých nemocniciach alebo osobitných ambulantných hodín niektorých lekárov. Mnohé rómske osady nemajú prístup k zdravotníckym zariadeniam a službám v primeranej vzdialenosti a stáva sa, že privolaná rýchla zdravotná pomoc a lekári nie sú ochotní vstúpiť do rómskych osád. Je pozitívne, že „základné tézy“ vlády tieto javy jednoznačne priznávajú a zdôrazňujú potrebu ich riešenia.

Odporúčanie

57. Národné orgány by mali naďalej pozorne sledovať riešenie prípadov v občianskoprávnom súdnom konaní a v prípade potreby zvážiť možnosť znova nariadiť vyšetrovanie v prípade ublíženia na zdraví alebo iných trestných činov. Treba vyvinúť aj úsilie na zabezpečenie dôsledného uplatňovania legislatívnych noviel zameraných na posilnenie záruk spojených so slobodným a informovaným súhlasom a na prístup k zdravotným záznamom v praxi. Pokiaľ ide o nediskriminačný prístup Rómov k zdravotnej starostlivosti, treba posilniť existujúce opatrenia s cieľom razantnejšie riešiť zostávajúce problémy, a to aj prostredníctvom zvyšovania povedomia verejnosti a posilnenia úsilia o prispôbenie zdravotníckych služieb jazykovým a iným potrebám Rómov, najmä rómskych žien.

⁶ Pozri zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Článok 5 rámcového dohovoru

Podmienky umožňujúce národnostným menšinám udržiavať a rozvíjať svoju kultúru

Zistenia z prvého cyklu

58. V prvom posudku poradný výbor uvítal zvýšené úsilie o podporu podmienok potrebných na to, aby osoby patriace k národnostným menšinám mohli udržiavať a rozvíjať svoju kultúru. V príslušnej rezolúcii Výbor ministrov zdôraznil, že treba posilniť právne záruky vzťahujúce sa na niektoré články rámcového dohovoru.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

59. Poradný výbor berie na vedomie zámer pripraviť návrh zákona o národnostných menšinách a iniciovať zmenu viacerých rezortných legislatívnych ustanovení, okrem iného s cieľom zabezpečiť ich plnú kompatibilitu s novými záväzkami, ktoré prijalo Slovensko pri ratifikácii Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov v roku 2001.

60. V poslednom čase sa zintenzívnilo úsilie o dopracovanie legislatívneho rámca vzťahujúceho sa na menšiny. Dokončuje sa návrh zákona o financovaní menšinových kultúr, ktorý by mal byť predložený parlamentu v priebehu roku 2005. Tento návrh má za cieľ najmä zvýšiť transparentnosť a stabilitu štátnej podpory menšinových kultúr, keďže súčasný systém financovania je založený len na *ad hoc* uzneseniach vlády. Predstavitelia viacerých menšín, napr. maďarskej, ale aj menej početných menšín, napr. rusínskej a nemeckej, vysvetlili, že takýto zákon by im pomohol sformulovať trvalo udržateľnejšie iniciatívy zamerané na zachovanie ich kultúry.

61. Poradný výbor berie s uspokojením na vedomie, že v rokoch 2001 až 2004 ministerstvo kultúry výrazne zvýšilo finančnú podporu pre menšiny.

b) Otvorené otázky

62. Zdá sa, že predstavitelia národnostných menšín a mimovládnych organizácií pôsobiacich v tejto oblasti nie sú dobre oboznámení s pripravovanými návrhmi legislatívnych zmien. Je nevyhnutné uskutočniť s nimi v primeranom čase konzultácie, aby sa zabezpečilo, že orgány budú venovať patričnú pozornosť ich potrebám. Hoci návrh zákona o financovaní menšinových kultúr, ktorý sa zdá byť politicky menej kontroverzný, má istú prioritu, pri príprave tohto právneho predpisu možno pozorovať isté oneskorenie, keďže je avizovaný už pomerne dlho.

63. Ministerstvo kultúry po celé roky pridelovalo Rómom oveľa nižšiu pomernú čiastku finančnej podpory než ostatným menšinám. Podľa názoru ministerstva kultúry, ktoré tento stav čiastočne priznáva, hoci zdôrazňuje, že po roku 2001 sa nerovnováha významne znížila, by sa finančné alokácie mali počítať na základe údajov zo sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2001, t. j. počtu 89 920 Rómov. Poradný výbor však pripomína, že národné orgány by pri navrhovaní, realizácii a monitorovaní opatrení a politik v prospech menšín nemali vychádzať výlučne z údajov sčítania obyvateľov (pozri s tým súvisiace poznámky k článku 3 „zber údajov“). Skutočne by sa mohli využiť aj iné ukazovatele, napr. prieskumy alebo vedecké štúdie – najmä už uvedená štúdia o Rómoch. Platí to tým skôr, že počet Rómov vyplývajúci z výsledkov sčítania obyvateľov je všeobecne považovaný – aj zo strany úradov – za značne podhodnotený. Vo všeobecnejšom zmysle poradný výbor pripomína, že v súvislosti s kultúrnou

podporou by postup štátu nemal systematicky vychádzať len z číselných úvah, pretože podpora minoritnej kultúry je cieľom samým osebe.

Odporúčania

64. Národným orgánom odporúčame urýchliť práce na finalizácii legislatívneho rámca upravujúceho financovanie menšinových kultúr a ochranu národnostných menšín, a zároveň zabezpečiť riadnu účasť predstaviteľov národnostných menšín v tomto procese.

65. Slovensko by malo naďalej podporovať kultúrne iniciatívy pre národnostné menšiny a v tejto súvislosti odstrániť každú pretrvávajúcu nerovnováhu, ktorá negatívne ovplyvňuje podporu poskytovanú niektorým menšinám, najmä Rómom.

Článok 6 rámcového dohovoru

Znášanlivosť a medzikultúrny dialóg

Zistenia z prvého cyklu

66. V prvom posudku a v príslušnej rezolúcii bolo vyjadrené uznanie, že vzťahy medzi komunitami sa zlepšili. S poľutovaním sa v nich však konštatoval istý nedostatok ducha znášanlivosti a medzikultúrneho dialógu, najmä vo vzťahu k Rómom, ktorí sú ešte stále obeťami negatívnych stereotypov, často posilňovaných médiami.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

67. Zdá sa, že vďaka úsiliu národných orgánov zameranému na zlepšenie ovzdušia tolerancie a medzikultúrneho porozumenia sa znížilo napätie vo vzťahoch medzi väčšinovým obyvateľstvom a národnostnými menšinami. Napr. nedávne prieskumy verejnej mienky ukazujú, že menšinové otázky vníma ako riziko, alebo k nim má negatívny postoj, čoraz menšie percento obyvateľstva.

b) Otvorené otázky

68. Napriek dosiahnutému zlepšeniu sa na Slovensku stále vyskytujú správy o predsudkoch proti osobám patriacim k istým skupinám, najmä Rómom a prisťahovalcom. Negatívne stereotypy sú ešte bežné v médiách, ktorých úloha pri stigmatizácii niektorých skupín, ako napr. Rómov počas sociálnych nepokojov na východnom Slovensku po reforme systému sociálneho zabezpečenia vo februári 2004, niekedy podrýva snahy o budovanie dôvery a tolerancie. Viacero zdrojov skutočne informovalo o zvýšenom napätí medzi Rómami a ostatným obyvateľstvom po zavedení tejto sociálnej reformy a po reakcii médií, štátnych orgánov a polície. Všeobecnejšie možno povedať, že Rómovia sú kvôli rozšírenému pocitu nevraživosti väčšinového obyvateľstva zvlášť zraniteľní voči diskriminácii v rôznych oblastiach – od zamestnania cez bývanie, zdravotnú starostlivosť (pozri s tým súvisiace poznámky k článku 4) po vzdelanie (pozri s tým súvisiace poznámky k článku 12).

Odporúčanie

69. Orgány by mali ďalej prehĺbovať úsilie o podporu tolerancie a medzikultúrneho dialógu v školstve, médiách a v ďalších oblastiach. V prípade médií by tomuto javu mali venovať zvýšenú pozornosť a razantnejšie proti nemu bojovať samoregulačné a monitorovacie orgány; v tomto kontexte by sa mohla venovať pozornosť aj podpore vzdelávania novinárov.

Polícia a etnicky motivované incidenty*Zistenia z prvého cyklu*

70. V prvom posudku poradný výbor vyjadril obavy z pokračujúceho výskytu rasovo motivovaných násilných trestných činov, často namierených proti Rómom ale aj iným etnickým skupinám. Zdôraznilo sa aj násilie polície proti osobám patriacim k národnostným menšinám a vzájomná nedôvera, ako aj nedostatky v spôsobe, akým polícia riešila tých niekoľko prípadov rasovo motivovaných trestných činov, ktoré sa k nej dostali. Polícia bola príliš váhavá najmä pri označovaní oznámeného trestného činu ako rasovo motivovaného. Výbor ministrov vo svojej rezolúcii zdôraznil problémy v zaobchádzaní s Rómami niektorými príslušníkmi orgánov na uplatňovanie práva.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

71. V posledných rokoch sa sprísnilo trestnoprávne predpisy: novela Trestného zákona č. 253/2001 Z. z. zaviedla vyčerpávajúcejšiu definíciu rasovo motivovaných trestných činov. Cieľom bolo zabezpečiť, aby sudy pri posudzovaní útokov proti Rómom brali do úvahy rasovú motiváciu. Niektoré sudy to v predchádzajúcom období nechceli robiť tvrdiac, že Rómovia sú súčasťou slovenského obyvateľstva.

72. V rámci ministerstva vnútra bola v roku 2001 vytvorená komisia pre rasovo motivované trestné činy pozostávajúca zo zástupcov viacerých ministerstiev, ale aj mimovládnych organizácií. Cieľom komisie je najmä monitorovať etnicky motivované incidenty, aktivity ultrapravičiarov a skínheadov, a navrhovať a koordinovať opatrenia na boj proti týmto javom.

73. Ministerstvo vnútra vydalo vnútorné usmernenie o postupe a praxi polície v prípadoch údajného rasovo motivovaného násilia. V rámci Prezídia Policajného zboru aj krajských riaditeľstiev polície boli vytvorené špecifické pozície na riešenie týchto prípadov a pre príslušníkov polície sa v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami zabezpečila príprava v oblasti metodológie aj praktických krokov. V roku 2005 sa v prešovskom a košickom kraji začal realizovať pilotný projekt zameraný na nábor špecializovaných pracovníkov do polície, ktorých hlavnou úlohou má byť zlepšenie komunikácie s rómskymi komunitami a zabezpečenie plného rešpektovania ľudských práv Rómov pri všetkých policajných zásahoch.

b) Otvorené otázky

74. Ako konštatujú aj iné medzinárodné orgány⁷, znepokojenie vyvoláva pokračujúci výskyt rasovo motivovaných trestných činov a incidentov v krajine, najmä proti Rómom a ďalším zraniteľným skupinám. Hoci národné orgány tvrdia, že v poslednom čase sa zaznamenalo zníženie počtu najnásilnejších foriem týchto trestných činov, oficiálne štatistické údaje jednoznačne svedčia o významnom raste počtu oznámených etnicky motivovaných incidentov od roku 2000. Poradný výbor uznáva, že tento rast môže sčasti vyplývať z úsilia národných orgánov o zvýšenie citlivosti polície aj obetí na dôležitosť tejto otázky. Výsledkom tohto úsilia je napríklad aj to, že polícia menej váha označiť oznámený trestný čin za rasovo motivovaný, a pokrok dosiahnutý pri znižovaní nedôvery prevládajúcej medzi políciou a obeťami, najmä Rómami. Napriek tomu je vzhľadom na trend vyplývajúci zo štatistík potrebné, aby štát v tejto oblasti podnikol intenzívnejšie kroky, bez ktorých možno na Slovensku len ťažko implementovať článok 6 rámcového dohovoru.

75. Stále sa vyskytujú tvrdenia o násilí, zlom zaobchádzaní a verbálnych urážkach zo strany polície, aj počas jej zásahov polície v neformálnych osadách. Viacero takýchto znepokojivých sťažností bolo podaných v súvislosti s rozsiahlymi zásahmi polície a ozbrojených síl po sociálnych nepokojoch, ku ktorým došlo začiatkom roku 2004 na východnom Slovensku. Hoci pri ďalšom vyšetrowaní, ktoré iniciovalo ministerstvo vnútra, sa nezistilo žiadne porušenie zákona, celý rad sťažností proti primeranosti verejného použitia sily je ešte stále predmetom súdneho konania. Vo všeobecnejšej rovine sa početné hlasy sťažujú na neprítomnosť spoľahlivého a nezávislého systému podávania sťažností, ktorý by promptne, nestrane a účinne prešetril tvrdenia o zlom zaobchádzaní zo strany polície, keďže existujúcim postupom v rámci Prezídia Policajného zboru a Inšpekcie ministerstva vnútra chýba objektivnosť a vierohodnosť⁸.

Odporúčania

76. Slovensko by malo pokračovať v úsilí o zabezpečenie dôslednej kategorizácie etnicky motivovaných trestných činov a ich vyšetrenie a o ich dôsledné trestné stíhanie orgánmi na uplatňovanie práva.

77. Orgány by mali posúdiť existujúce administratívne mechanizmy uplatňované v prípade údajných trestných činov príslušníkov polície s cieľom vytvoriť spoľahlivý a nezávislý systém riešenia sťažností, ktorý by promptne, nestrane a účinne prešetril tvrdenia o zlom zaobchádzaní zo strany polície.

⁷ Pozri tretiu správu o Slovensku Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii (ECRI) prijatej 27. júna 2003, odseky 16-23; Záverečné stanovisko Výboru OSN pre ľudské práva o Slovensku prijaté 22. augusta CCPR/CO/78/SVK, odsek 17; záverečné stanovisko výboru OSN na odstránenie rasovej diskriminácie o Slovensku prijaté 10. decembra 2004, CERD/C/65/CO/7, odsek 5.

⁸ Pozri tretiu správu o Slovensku Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii (ECRI) prijatej 27. júna 2003, odseky 16-23; Záverečné stanovisko Výboru OSN proti mučeniu o Slovensku prijaté 11. mája 2001, A/56/44, odsek 105c.

Článok 9 rámcového dohovoru

Vysielanie pre menšiny

Zistenia z prvého cyklu

78. V prvom posudku poradný výbor zobral na vedomie a uvítal zvýšenú podporu vlády pre elektronické a tlačové médiá národnostných menšín a vysielanie programov v menšinových jazykoch vo verejnoprávnej televízii a rozhlase, ale naznačil, že by mohlo byť užitočné prijať podrobnejšie legislatívne predpisy pre túto oblasť. Zároveň vyslovil poľutovanie nad tým, že pre rozhlasové programy v rómskom jazyku bol vyčlenený len krátky vysielací čas. Poradný výbor napokon upriamil pozornosť na niektoré ustanovenia zákona o štátnom jazyku z roku 1995, napr. § 5 ods. 6, ktoré by mohli mať za následok neprimerané obmedzenie slobody prijímať a odovzdávať informácie a myšlienky v menšinových jazykoch a vyzval orgány, aby tejto otázke venovali pozornosť.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

79. Platný zákon č. 16/2004 Z. z. zo 4. decembra 2003 o Slovenskej televízii v § 5 ods. 1 explicitne ustanovuje, že medzi hlavné činnosti Slovenskej televízie patrí vysielanie programov v jazykoch národnostných menšín alebo etnických skupín žijúcich na území Slovenskej republiky. Podobné ustanovenie obsahuje zákon č. 619/2003 zo 4. decembra 2003 v súvislosti s hlavnými činnosťami Slovenského rozhlasu.

b) Otvorené otázky

80. Hoci poradný výbor uznáva, že zákon o štátnom jazyku doteraz zrejme nemal negatívny vplyv na vysielanie v menšinových jazykoch, a že sa nevyskytli žiadne varovania alebo sankcie za nedodržanie alebo porušenie uvedeného zákona, považuje za dôležité venovať neprestajnú pozornosť záruke slobodného prijímania a odovzdávania informácií a myšlienok v menšinových jazykoch.

81. Poradný výbor nemá informácie o rozšírení vysielacieho času pre programy vysielané v rómskom jazyku, ktorý je značne obmedzený (30 minút týždenne).

Odporúčanie

82. Národným orgánom sa odporúča, aby naďalej uplatňovali a rozvíjali svoju chvályhodnú prax v súvislosti s vysielaním v menšinových jazykoch, vrátane rozšírenia programov pre rómsku menšinu, a aby zabezpečili, že úspechy dosiahnuté v tejto oblasti neohrozí nepatričný výklad zákona o štátnom jazyku.

Článok 10 rámcového dohovoru

Používanie menšinových jazykov v úradnom styku

Zistenia z prvého cyklu

83. V prvom posudku poradný výbor vyjadril názor, že prijatím zákona o používaní jazykov národnostných menšín v roku 1999 sa výrazne zlepšila právna ochrana menšinových jazykov, najmä prostredníctvom zavedenia 20-percentného prahu. Poradný výbor však vyjadril názor, že je nevyhnutné riešiť naznačené problémy s jeho implementáciou, ako sú nedostatočné jazykové znalosti v príslušných úradoch, a zabezpečiť, aby sa zákon o menšinových jazykoch ako *lex specialis* v praxi dôsledne uplatňoval ako zákon majúci prednosť pred zákonom o štátnom jazyku. V príslušnej rezolúcii Výbor ministrov zdôraznil, že napriek nedávnym zlepšeniam v právnom postavení menšinových jazykov v úradnom styku obsahuje legislatívny rámec upravujúci používanie jazykov ešte stále isté nedostatky.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

84. Od prvého monitorovacieho cyklu sa dosiahol pokrok pri implementácii zákona o používaní jazykov národnostných menšín z roku 1999. V mnohých obciach, ktoré spadajú pod pôsobnosť tohto právneho predpisu, boli prijaté konkrétne kroky na uľahčenie a povzbudenie používania menšinových jazykov v úradnom styku.

b) Otvorené otázky

85. Hoci zmeny, ktoré priniesol zákon o používaní jazykov národnostných menšín z roku 1999, sú väčšinou pozitívne, niektoré aspekty zákona a jeho praktického uplatňovania zostávajú z hľadiska článku 10 rámcového dohovoru problematické a zaslúžili by si ďalšiu pozornosť národných orgánov.

86. Týka sa to najmä požiadavky občianstva, o ktorej hovoríme na inom mieste posudku (pozri s tým súvisiace poznámky k článku 3). Ďalšou problematickou záležitosťou sú kritériá používané na určenie, či sa v danej obci dosiahla 20-percentná hranica. Paragraf 2 ods. 1 zákona o používaní jazykov národnostných menšín v tomto ohľade skutočne odkazuje len na výsledky sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 1991 a prihliada len na slovenských občanov. Ako uvádza vláda v národnej správe, zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostným menšinám tvoria najmenej 20 % počtu obyvateľov, uvádza nariadenie č. 221/1999 Z. z., ktoré je založené na výsledkoch sčítania obyvateľstva z roku 1991. Podľa výsledkov sčítania obyvateľstva z roku 2001 však nastali zmeny v počte týchto obcí, keď sa znížil počet obcí s požadovaným podielom občanov maďarskej, rómskej a ukrajinskej národnosti, a významne sa zvýšil počet obcí s požadovaným podielom rusínskej menšiny. Poradný výbor chápe, že táto chůlostivá a citlivá otázka predbežne zabrzдила prijatie revidovaného vládneho nariadenia ustanovujúceho zoznam dotknutých obcí na základe výsledkov sčítania ľudu z roku 2001.

87. Poradný výbor by chcel poukázať na to, že z principiálneho hľadiska by sa slovenské orgány používajúce percentuálne podiely ako základ na stanovenie prípustnosti používania menšinových jazykov v styku so správnymi orgánmi nemali prísne pridržovať len údajov z posledného sčítania obyvateľstva. Keďže článok 10 ods. 2 rámcového dohovoru hovorí aj

o oblastiach, ktoré „tradične“ obývajú osoby patriace k národnostnej menšine, demografická štruktúra danej oblasti by sa mohla posudzovať z dlhšieho časového hľadiska, aby sa zistila existencia trvalo udržateľných demografických trendov. Obzvlášť relevantné to je v súvislosti so zrušením už udelených jazykových práv v niektorých obciach; toto opatrenie by sa malo robiť nanajvýš opatrne. Poradný výbor zároveň pripomína, že výsledky sčítania obyvateľstva možno považovať len za jeden z ukazovateľov veľkosti národnostnej menšiny, najmä ak podľa niektorých názorov neodrážajú skutočný počet osôb patriacich k národnostným menšinám, ako tomu je v prípade Rómov (pozri s tým súvisiace poznámky k článku 3).

88. Informácie o praktickej implementácii zákona o používaní jazykov národnostných menšín z roku 1999 sú naďalej nedostatočné. Poradný výbor môže napríklad len ťažko stanoviť, do akej miery údajné nedostatočné ovládanie jazykov v príslušných úradoch predstavuje problém. V tejto súvislosti sa nezdá, že by § 7 zákona o používaní jazykov národnostných menšín z roku 1999, ktorý explicitne ustanovuje, že zamestnanci orgánov verejnej správy nie sú povinní ovládať menšinový jazyk, bol tým najlepším stimulom na zlepšenie situácie. Vláda by možno mala zvážiť posilnenie jazykového vzdelávania a ďalšie opatrenia určené pre štátnych zamestnancov pôsobiacich v obciach, v ktorých je v úradnom styku možné používať menšinové jazyky.

Odporúčanie

89. Pokiaľ ide o určenie zoznamu obcí, v ktorých je možné používať menšinové jazyky v úradnom styku, národným orgánom sa odporúča, aby k používaniu údajov prevzatých zo sčítania obyvateľov z roku 2001 pristupovali opatrne a aby sa ich bezvýhradne nepridržiavali. Zároveň sa im odporúča postupovať mimoriadne opatrne pri úvahách o možnom zrušení už udelených jazykových práv v niektorých obciach. Mala by sa preskúmať aj potreba ďalšieho jazykového vzdelávania a ďalších sprievodných opatrení, ako je nábor štátnych zamestnancov spomedzi príslušníkov národnostných menšín.

Článok 11 rámcového dohovoru

Mená

Zistenia z prvého cyklu

90. V prvom posudku poradný výbor zobral s uspokojením na vedomie existenciu legislatívnych ustanovení zameraných na ochranu práv osôb patriacich k národnostným menšinám používať svoje meno v menšinovom jazyku a právo na jeho úradné uznanie, ale konštatoval aj to, že niektoré znepokojivé správy naznačovali, že v niektorých prípadoch sa ženám patriacim k národnostným menšinám vnucuje slovenská forma priezviska.

Súčasná situácia

Pozitívny vývoj

91. V čase od prvého monitorovacieho cyklu nedostal poradný výbor žiadne správy o údajnom vnucovaní slovenskej formy priezviska ženám patriacim k národnostným menšinám.

Odporúčanie

92. Národným orgánom sa odporúča, aby naďalej venovali pozornosť tejto oblasti a zabezpečili, aby sa v praxi dôsledne uplatňovali existujúce právne ustanovenia o práve používať svoje meno v menšinovom jazyku.

Článok 12 rámcového dohovoru

Segregácia rómskych detí v školách

Zistenia z prvého cyklu

93. Vo svojom prvom posudku poradný výbor vyjadril hlboké znepokojenie v súvislosti so správami o praxi neodôvodneného umiestňovania veľkého podielu rómskych detí do takzvaných osobitných škôl určených pre duševne postihnuté deti, ktorá nie je zlučiteľná s rámcovým dohovorom. Zo všeobecnejšieho hľadiska poradný výbor vyzval vládu, aby pripravila a zabezpečila rovnaké príležitosti na prístup k vzdelávaniu na všetkých stupňoch.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

94. Neúmerne vysoký podiel rómskych detí⁹ v osobitných školách určených pre duševne postihnuté deti bol identifikovaný ako osobitný problém vyžadujúci okamžité kroky v „základných tézach“ vlády z roku 2003. V roku 2004 vláda schválila Koncepciu integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže, vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania. Realizáciu tejto koncepcie zabezpečuje prevažne ministerstvo školstva. Jej súčasťou je revízia a vypracovanie diagnostických testov používaných pri umiestňovaní detí do osobitných škôl tak, aby sa odstránil prístup znevýhodňujúci určitú kultúru, ako aj zavedenie experimentálnych programov s cieľom reintegrovať rómskych žiakov navštevujúcich osobitné školy do riadnych škôl vo vybraných okresoch a krajoch.

95. Pre istý počet mladých Rómov boli vytvorené miesta asistentov učiteľov, ktorí majú vo viacerých školách uľahčovať kontakty s rómskymi deťmi, aby im pomohli vyrovnáť sa s jazykovými problémami a zlepšiť školskú úspešnosť. Urobili sa aj kroky na zvýšenie počtu rómskych detí zapojených do predškolského vzdelávania otvorením takzvaných „nultých ročníkov“ vo viacerých základných školách. Tieto a ďalšie pozitívne opatrenia skonsolidoval zákon č. 408/2002 Z. z. z 27. júna 2002, ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) a následné pokyny týkajúce sa pedagogickej metodológie vydané ministerstvom školstva.

b) Otvorené otázky

96. Napriek úsiliu štátnych orgánov je poradný výbor naďalej hlboko znepokojený situáciou rómskych detí v oblasti vzdelávania. Opatrenia, ktorých cieľom je zastaviť neodôvodnené umiestňovanie rómskych detí do osobitných škôl určených pre duševne postihnuté deti, predbežne priniesli len obmedzené výsledky. Viaceré z vyššie uvedených opatrení sa realizujú len ako experimentálne alebo pilotné schémy. Z tohto dôvodu sa dôsledne a v dlhšom časovom

⁹ Podľa oficiálnych údajov z roku 2001, v školskom roku 2001/2002 navštevovalo 38 % všetkých rómskych žiakov osobitné školy alebo triedy pre duševne postihnuté osoby. Zodpovedajúce percento pre deti z väčšinového obyvateľstva bolo len 2,5 %.

období neuplatňujú vo všetkých regiónoch Slovenska a v jednotlivých školách, ktorých sa to týka.

97. Za alarmujúcu považuje poradný výbor skutočnosť, že rôzne formy segregácie a izolácie pretrvávajú aj vtedy, keď rómske deti navštevujú riadne základné školy. Rôzne správy a prieskumy uskutočnené napríklad v okresoch Bardejov, Spišská Nová Ves a Prešov skutočne naznačujú, že v mnohých školách rómske deti tvoria vyše 50% všetkých žiakov a v niektorých prípadoch dokonca 100%, pričom túto skutočnosť nemožno vysvetliť len kompaktným rómskym osídlením v týchto regiónoch. Hovorí sa, že tieto školy majú oveľa nižšiu kvalitu a tak spôsobujú pretrvávanie znepokojivej izolácie rómskych detí od ich rovesníkov z väčšinového obyvateľstva.

98. Štatistické údaje získané zo sčítania obyvateľov z roku 2001 ako aj ostatné údaje vlády obsiahnuté v národnej správe naznačujú, že sa dosiahol len obmedzený pokrok pri zvyšovaní účasti rómskych detí na predškolskom vzdelávaní a pri znižovaní záškoláctva, ako dvoch problémov, ktoré postihujú najmä rómsku menšinu a sťažujú jej rovnaký prístup k vzdelávaniu.

99. Ďalšou oblasťou, ktorej by národné orgány mali venovať osobitnú pozornosť, je potenciálny vplyv nedávnych opatrení zameraných na podporu decentralizácie v oblasti školstva na Rómov. Hoci sa zdá, že dotknuté strany vrátane osôb patriacich k národnostným menšinám proces decentralizácie štátnej správy všeobecne vítajú, objavujú sa obavy, že presun zodpovednosti za financovanie materských škôl z ministerstva školstva na orgány obcí by mohol viesť k zníženiu miery ich návštevnosti rómskymi a inými znevýhodnenými deťmi. Tento nepriaznivý stav by skutočne mohol byť spôsobený zlou finančnou situáciou niektorých obcí, ktoré môžu podľahnúť pokušeniu znížiť podporu na osobitné opatrenia pre znevýhodnených žiakov, alebo môžu mať problémy s udržiavaním prevádzky materských škôl. Vzhľadom na túto skutočnosť v kombinácii s potenciálnym negatívnym dosahom sociálnych reforiem na Rómov je potrebné osobitne monitorovať situáciu a tam, kde je to vhodné, prijať nápravné opatrenia (pozri s tým súvisiace poznámky k článku 4).

Odporúčania

100. Slovensko by malo zintenzívniť úsilie o odstránenie rôznych foriem segregácie, ktorým sú vystavení Rómovia v oblasti vzdelávania. Mali by sa prijať rozhodnejšie kroky na odstránenie praxe neodôvodneného umiestňovania rómskych detí do osobitných škôl určených pre duševne postihnuté deti, ktorá nie je zlučiteľná s rámcovým dohovorom, a zabezpečiť, aby v nich umiestnené deti dostali možnosť reintegrácie do systému riadnych škôl.

101. Úspešné opatrenia na podporu rovnakých šancí na prístup k vzdelaniu, napr. zamestnávanie mladých Rómov ako asistentov učiteľa a návšteva materských škôl rómskymi deťmi, by sa mali realizovať v širokom meradle. V tejto súvislosti treba dbať na to, aby nedávne decentralizačné opatrenia nemali negatívny vplyv na situáciu Rómov, a to aj prostredníctvom osobitných zdrojov zameraných na kompenzáciu účinkov tejto decentralizácie na najzraniteľnejšie osoby v oblastiach ako je napr. predškolské vzdelávanie.

Článok 14 rámcového dohovoru

Vzdelávanie v menšinových jazykoch

Zistenia z prvého cyklu

102. V prvom posudku poradný výbor uvítal skutočnosť, že článok 34 ústavy zaručuje právo osôb patriacich k národnostným menšinám na vzdelávanie v ich materinskom jazyku, ale zároveň podporil prijatie konkrétnejších legislatívnych záruk v tejto oblasti. Ďalej konštatoval, že rómsky jazyk sa uznáva len veľmi obmedzeným spôsobom a že žiadna škola neponúka výučbu v rómskom jazyku, okrem iného aj kvôli nedostatku kvalifikovaných učiteľov. Zo všeobecnejšieho hľadiska poradný výbor odporučil vláde zintenzívniť úsilie v oblasti vzdelávania učiteľov v súlade s potrebami v tejto oblasti.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

103. V októbri 2003 prijal parlament zákon č. 465/2003 Z. z., ktorým sa zriadila Univerzita Jánosa Selyeho v Komárne. Vyučovanie na tejto univerzite, ktorú tvorí ekonomická fakulta, pedagogická fakulta a fakulta reformovanej teológie, sa začalo v septembri 2004, a väčšina predmetov sa vyučuje v maďarskom jazyku. Je financovaná zo štátneho rozpočtu. Zriadenie Univerzity Jánosa Selyeho sa všeobecne uvítalo ako významný krok k uplatňovaniu práv osôb patriacich k maďarskej menšine. Zriadením Univerzity Jánosa Selyeho by sa malo podstatne zlepšiť vzdelávanie učiteľov základných a stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským.

104. Vo svojom programovom vyhlásení z roku 2002 sa v oblasti školstva vláda zaviazala zamerať na vytváranie ďalších príležitostí na výučbu v materinskom jazyku pre rusínsku a rómsku menšinu. Rómsky jazyk sa dnes používa ako pomocný vyučovací jazyk v materských školách, v prípravných ročníkoch základných a osobitných škôl s vysokou koncentráciou rómskych žiakov, na strednej umeleckej škole v Košiciach, v súkromnom gymnáziu v Košiciach a na Katedre rómskej kultúry na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Od roku 2002 orgány schválili a následne boli vydané najmenej tri učebnice v rómčine. Okrem toho sa vďaka spoločnému úsiliu splnomocnenkyne pre rómske komunity a ministerstva školstva rómsky jazyk zaviedol v štyroch pilotných projektoch realizovaných na stredných školách a na jar 2005 by mal štúdium ukončiť značný počet učiteľov rómskeho jazyka. V tejto súvislosti sa treba zmieniť aj o prípravných prácach realizovaných od roku 2002 na Katedre rómskej kultúry Fakulty spoločenských vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre s cieľom zaviesť bakalárske štúdium pre asistentov učiteľa.

105. Školskú reformu uskutočňovanú v poslednom období, ktorej výsledkom bolo okrem iného aj zvýšenie zodpovednosti obcí za financovanie, zriaďovanie tried a organizačné záležitosti, mnohí predstavitelia národnostných menšín vrátane Maďarov uvítali najmä vzhľadom na vyššiu flexibilitu, ktorá je s ňou spojená.

b) Otvorené otázky

106. Ako sa zdôraznilo už v prvom monitorovacom cykle, napriek chvályhodnej existencii siete škôl s vyučovacím jazykom menšiny alebo s vyučovaním menšinového jazyka, článok 3 zákona o sústave základných a stredných škôl je ustanovením veľmi všeobecnej povahy. Toto ustanovenie zaručuje len slovenským občanom patriacim k „českej, maďarskej, nemeckej, poľskej a ukrajinskej (rusínskej) národnosti“ aj právo na vzdelávanie v ich materinskom jazyku „v rozsahu potrebnom v záujme ich národnostného rozvoja“. Okrem nutnosti riešiť otázku obmedzenia platnosti tohto ustanovenia len na občanov (pozri s tým súvisiace poznámky k článku 3), poradný výbor považuje za potrebné prijať konkrétnejšie legislatívne záruky na konsolidáciu existencie škôl s vyučovacím menšinovým jazykom a rozšíriť niektoré záruky aj na iné menšiny, ktoré zákon výslovne neuvádza, napr. rómsku. O tejto potrebe by sa mohlo hovoriť napr. v rámci prebiehajúcej diskusie o príprave návrhu zákona o národnostných menšinách (pozri s tým súvisiace poznámky k článku 5).

107. Pokiaľ ide o praktickú situáciu škôl s vyučovacím menšinovým jazykom, predstavitelia maďarskej menšiny upriamili pozornosť poradného výboru na nutnosť, aby národné orgány venovali zvýšenú pozornosť jazykovým zručnostiam školských inšpektorov, ktorí údajne niekedy dostatočne neovládajú menšinový jazyk používaný vo vzdelávacej ustanovizni, na ktorú majú dohliadať.

108. Napriek pokroku dosiahnutému pri výučbe rómskeho jazyka a záujmu, ktorý prejavili dotknuté strany, osoby patriace k tejto menšine majú v praxi len málo príležitostí na vzdelávanie v rómskom jazyku. Poradný výbor si uvedomuje osobitné výzvy, ktorým národné orgány čelia v snahe zlepšiť túto situáciu a najmä ťažkosti spojené s kodifikáciou rómskeho jazyka a potrebou zvýšiť počet rómskych učiteľov. Napriek tomu podľa názoru poradného výboru v tejto súvislosti ešte existuje priestor na zlepšenie.

Odporúčania

109. Treba vyvinúť snahu o vypracovanie konkrétnejších legislatívnych záruk na konsolidáciu existencie škôl s vyučovacím menšinovým jazykom a rozšíriť niektoré záruky aj na iné menšiny, ktoré sa v platných ustanoveniach výslovne neuvádzajú.

110. Národným orgánom sa odporúča zintenzívniť existujúce opatrenia a vytvoriť ďalšie možnosti na vzdelávanie v rómskom jazyku, vrátane rozvoja ďalších programov prípravy učiteľov. Zvýšenú pozornosť treba venovať jazykovým zručnostiam školských inšpektorov pôsobiacich vo vzdelávacích ustanovizniach s vyučovacím menšinovým jazykom.

Článok 15 rámcového dohovoru**Účasť osôb patriacich k národnostným menšinám
na rozhodovacom procese***Zistenia z prvého cyklu*

111. V prvom posudku poradný výbor uvítal skutočnosť, že vláda v čoraz väčšej miere konzultuje s Radou pre národnostné menšiny a etnické skupiny a vyjadril želanie, aby sa reforma verejnej správy navrhla spôsobom, ktorý prispieva aj k efektívnej účasti osôb patriacich k národnostným menšinám.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

112. Po parlamentných a komunálnych voľbách z roku 2002 sa zvýšil podiel osôb patriacich k národnostným menšinám v parlamente aj v samosprávnych orgánoch. Predstavitelia Strany maďarskej koalície majú v súčasnej vláde niekoľko ministrov a štátnych tajomníkov, čo tiež prispieva k účinnej účasti Maďarov na verejnom živote.

113. Pokiaľ ide o Radu pre národnostné menšiny a etnické skupiny, poradný výbor konštatuje, že vláda s ňou naďalej konzultuje o relevantných záležitostiach, vrátane prípravy národnej správy.

114. Prijímanie legislatívy o verejnej správe sa zavŕšilo v roku 2001 prijatím zákona č. 302/2001 Z. z. o vyšších územných celkoch, ktorým sa vytvorilo osem samosprávnych krajov. Rôzne zdroje vyslovili rad pozitívnych názorov na tento proces reformy štátnej správy, ktorá podporuje decentralizáciu, a na jej pozitívne účinky na osoby patriace k národnostným menšinám v oblastiach, ako je školstvo a kultúra. Napr. krajský úrad v Košiciach nedávno ustanovil komisiu, ktorá sa má zaoberať menšinovou problematikou v období po zavedení tejto reformy s cieľom riešiť konkrétnu situáciu v regióne z toho pohľadu.

b) Otvorené otázky

115. Hoci poradný výbor berie na vedomie, že hranice samosprávnych krajov sa zhodujú s hranicami krajov vytvorených na základe zákona č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky, ktorý v minulosti niektorí maďarskí predstavitelia kritizovali, považuje za dôležité, aby orgány naďalej venovali potrebnú pozornosť zastúpeniu menšín na krajskej úrovni.

116. Predstavitelia menej početných menšín naznačili, že nie sú v dostatočnej miere zamestnávaní vo verejnej správe a najmä na niektorých kľúčových ministerstvách, napr. na ministerstve kultúry. Poradný výbor nemá vedomosť o žiadnom konkrétnom úsilí vlády preskúmať túto situáciu a tam, kde je to vhodné, podporiť vyššiu účasť menej početných menšín v štátnej službe.

117. Poradný výbor zdôrazňuje, že príspevok Rady vlády pre národnostné menšiny a etnické skupiny by mohol byť významnejší, najmä keby sa vyriešila otázka jej štatútu a nedostatočných zdrojov, ktoré má k dispozícii.

Odporúčania

118. Národným orgánom sa odporúča zistiť, či osoby patriace k národnostným menšinám, najmä k menej početným menšinám, sú primerane zastúpené v štátnej službe a tam, kde je to vhodné, prijať ďalšie opatrenia v tejto súvislosti.

119. Mohlo by sa uvažovať o prehodnotení štatútu a posilnení nedostatočných zdrojov, zloženia a metód práce Rady vlády pre národnostné menšiny a etnické skupiny, aby sa podporil jej príspevok ako poradného orgánu vlády pre záležitosti menšín.

Účasť Rómov

Zistenia z prvého cyklu

120. V prvom posudku poradný výbor s hlbokým znepokojením konštatoval nedostatky, ktoré pretrvávali v oblasti účinnej účasti Rómov – a najmä rómskych žien – na spoločenskom a hospodárskom živote.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

121. V komunálnych voľbách v roku 2002 bolo zvolených niekoľko rómskych starostov a značný počet členov obecných zastupiteľstiev. Hoci tento pokrok v politickej účasti osôb patriacich k rómskej menšine je len obmedzený, treba ho privítať, pretože by mohol vydláždíť cestu k ďalším zlepšeniam v tejto oblasti. Po uskutočnení reformy verejnej správy krajský úrad v Košiciach nedávno ustanovil komisiu zaoberajúcu sa špecificky rómskou problematikou.

122. Urobili sa kroky na zapojenie rómskych organizácií do vypracúvania opatrení, ktorými sa majú implementovať „základné tézy“ vlády. Posilnenie štatútu a personálne posilnenie úradu splnomocnenkyne pre rómske komunity sprevádzali opatrenia na zvýšenie počtu kvalifikovaných Rómov pracujúcich pre túto inštitúciu.

b) Otvorené otázky

123. Napriek tomuto pozitívnemu vývoju sú mechanizmy na účasť rómskej menšiny naďalej obmedzené, najmä na ústrednej úrovni. Podľa informácií z viacerých zdrojov orgány, ktoré majú realizovať opatrenia zamerané na zlepšenie situácie Rómov, často nedokážu naviazať efektívne partnerstvo s rómskymi organizáciami (pozri aj s tým súvisiace poznámky k článku 4). Zo všeobecnejšieho hľadiska je účasť Rómov na prijímaní rozhodnutí, ktoré sa ich týkajú, naďalej nedostatočná.

124. Zastúpenie Rómov vo výkonných štruktúrach a vo verejnej správe je mimoriadne nízke. Platí to najmä pre policajné sily, kde sa nedávne snahy prijať rómskych policajtov stretli s ťažkosťami.

Odporúčania

125. Malo by sa podniknúť rozhodnejšie úsilie na hľadanie spôsobov a ciest umožňujúcich podstatne zvýšiť účasť Rómov – vrátane rómskych žien – na rozhodovacích procesoch. Národné orgány by mali zabezpečiť, aby sa s Rómami a ich organizáciami zaobchádzalo ako s kľúčovými partnermi vo vládnych programoch zameraných na zlepšenie ich situácie. V tejto súvislosti by sa mali snažiť zapájať ich do navrhovania, realizácie a monitorovania rôznych opatrení prijímaných ministerstvami na implementáciu „základných téz“ z roku 2003.

126. Mali by sa robiť a zintenzívňovať ďalšie kroky na zvýšenie počtu Rómov vo verejnej správe, najmä v policajných službách.

Článok 18 rámcového dohovoru

Cezhraničná spolupráca

Zistenia z prvého cyklu

127. V prvom posudku poradný výbor uvítal snahy o zlepšenie fungovania spoločných komisií, ktoré predpokladá Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskom a Maďarskom z roku 1995.

Súčasná situácia

a) Pozitívny vývoj

128. Poradný výbor s potešením konštatuje, že Slovensko vystupuje obzvlášť aktívne pri posilňovaní cezhraničnej spolupráce so susedmi, čo má pozitívne dôsledky pre osoby patriace k národnostným menšinám. Nedávno, v januári 2003, to potvrdil podpis Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o spolupráci v oblasti kultúry, školstva, vedy, športu a mládeže, ktorá však nie je výlučne zameraná na riešenie menšinových otázok. Treba sa zmieniť aj o podpise Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore pre národnostné menšiny v oblasti školstva a kultúry v decembri 2003. Zdá sa, že táto dohoda, ktorá vzájomne uznáva, že každá zmluvná strana môže za dohodnutých podmienok podporovať svoju „príbuzenskú menšinu“ žijúcu na území druhej zmluvnej strany, náležitým spôsobom zohľadňuje princípy dobrého susedstva, priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi, ktoré zakotvuje článok 2 a 18 rámcového dohovoru. Poradný výbor týmto princípom skutočne pripisuje zásadný význam pri vypracúvaní pravidiel vzťahujúcich sa na podporu príbuzenského štátu jeho menšinám.

b) Otvorené otázky

129. Pozornosť poradného výboru bola upriamená na isté ťažkosti týkajúce sa uznávania dokladov o vzdelaní zahraničných učiteľov, ktorí majú záujem pracovať na základných školách (ročník 1 až 4) na Slovensku. Zdá sa, že tieto ťažkosti komplikujú najmä nábor učiteľov prichádzajúcich z Maďarska s cieľom učiť na slovenských školách s vyučovacím jazykom maďarským.

Odporúčanie

130. Národným orgánom sa odporúča zistiť, či existujú nejaké nenáležité prekážky komplikujúce uznávanie diplomov zahraničných učiteľov pozvaných pracovať na slovenských základných školách s vyučovacím menšinovým jazykom.

III. ZÁVEREČNÉ POZNÁMKY

131. Poradný výbor je toho názoru, že tieto záverečné poznámky by mohli byť východiskom pre závery a odporúčania, ktoré prijme Výbor ministrov pre Slovensko.

Pozitívny vývoj

132. Po prijatí prvého posudku poradného výboru v septembri 2000 a rezolúcie Výboru ministrov v novembri 2001 Slovensko urobilo rad krokov na zlepšenie implementácie rámcového dohovoru. Súčasťou tohto procesu boli dôležité zmeny v právnom rámci aj praxi. Okrem toho vláda v súčasnosti posudzuje dôležité legislatívne návrhy týkajúce sa financovania menšinových kultúr a ochrany národnostných menšín, ktoré by mali byť čoskoro predložené parlamentu.

133. Od prijatia prvého posudku poradného výboru Slovensko podstatne zdokonalilo svoj antidiskriminačný právny aj inštitucionálny rámec. Najvýznamnejším krokom bolo prijatie zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou v máji 2004, ktorého pôsobnosť sa vzťahuje na rôzne spoločenské situácie. Antidiskriminačný zákon ustanovuje najmä obrátené dôkazné bremeno v občianskoprávnom konaní a poveruje nezávislý orgán monitorovaním jeho implementácie, vykonávaním aktivít na zvyšovanie povedomia o boji proti diskriminácii, a poskytovaním právnej pomoci obetiam diskriminácie. Vytvorenie inštitúcie ombudsmana v roku 2002 bolo ďalším príspevkom k zlepšeniu rámca na boj proti diskriminácii.

134. Treba privítať podstatný nárast celkového objemu finančnej pomoci vyčlenenej pre menšiny ministerstvom kultúry v posledných rokoch.

135. Boli prijaté dôležité kroky na dôslednejšie riešenie etnicky motivovaných trestných činov prostredníctvom posilnenia relevantných právnych predpisov a zdokonalenia inštitucionálneho rámca, najmä vytvorením komisie pre rasovo motivované trestné činy v roku 2001. Boli prijaté aj chvályhodné opatrenia na prípravu príslušníkov polície na riešenie týchto prípadov pri plnom rešpektovaní ľudských práv a na zvýšenie ich povedomia o závažnosti tejto problematiky.

136. V oblasti školstva treba privítať zriadenie Univerzity Jánoša Selyeho v Komárne, ktorá začala pôsobiť v septembri 2004. Táto štátna univerzita, ktorá pozostáva z troch fakúlt, významne zlepšila možnosti prípravy učiteľov a rozšírila možnosti osôb patriacich k maďarskej menšine získať vyššie vzdelanie vo svojom jazyku, keďže väčšina predmetov sa vyučuje v maďarčine.

Otázky vyvolávajúce znepokojenie

137. Hoci existujúci právny rámec sa prijatím antidiskriminačného zákona v roku 2004 výrazne posilnil, znepokojenie vyvoláva s ním súvisiaci ústavný spor, ktorý stojí v ceste nadobudnutiu účinnosti dôležitého ustanovenia umožňujúceho zaviesť pozitívne opatrenia na riešenie znevýhodnení súvisiacich s rasovým alebo etnickým pôvodom. Nie je jasný ani dosah uvedeného sporu na rad existujúcich alebo plánovaných osobitných opatrení v prospech Rómov.

138. Legislatívny rámec na ochranu národnostných menšín má stále nedostatky, vrátane nedostatkov súvisiacich s financovaním menšinových kultúr a vzdelávaním v menšinových jazykoch, a istých obmedzení, ako je obmedzenie jazykových práv len na osoby patriace k národnostným menšinám, ktoré majú slovenské občianstvo. Existuje priestor na zvýšenie účasti osôb patriacich k národnostným menšinám na rozhodovacom procese, a to aj v súvislosti s prebiehajúcimi legislatívnymi reformami a zastúpením v štátnej službe.

139. Pokračujúci výskyt rasovo motivovaných trestných činov a incidentov v posledných rokoch, ktorých cieľom sú Rómovia a iné zraniteľné skupiny, predstavuje osobitné výzvy a vážne ovplyvňuje implementáciu rámcového dohovoru na Slovensku. Ešte stále sa vyskytujú sťažnosti na násilie polície voči Rómom, ktoré treba riešiť.

140. Rómovia sa naďalej stretávajú s osobitnými ťažkosťami a sú vystavení rôznym formám vylúčenia a dokonca diskriminácie. Vážne problémy pretrvávajú v rôznych spoločenských situáciách, ako je zamestnanie, bývanie a zdravotnícka starostlivosť – v poslednej uvedenej oblasti sa nedávne legislatívne zmeny ešte naplno neprejavili v praxi. Ich účasť na verejných veciach zostáva nedostatočná a ich zapájanie do vládnych programov zameraných na zlepšenie ich postavenia by malo byť dôslednejšie.

141. V oblasti vzdelávania vyvoláva hlboké znepokojenie pretrvávajúce rôznych foriem vylúčenia a segregácie, ktoré postihujú najmä rómske deti. Osobitnú pozornosť treba venovať potenciálnemu účinku nedávnych opatrení podporujúcich decentralizáciu na znevýhodnených rómskych žiakoch, vrátane ich monitorovania, s cieľom predísť ich negatívnemu vplyvu na rovnaký prístup k vzdelaniu. Napriek prejavenej záujmu dotknutých osôb o výučbu v rómskom jazyku zostáva počet takýchto tried obmedzený.

Odporúčania

142. Popri opatreniach, ktoré sa majú prijať na implementáciu podrobných odporúčaní obsiahnutých v prvej a druhej kapitole posudku poradného výboru, sa národným orgánom odporúča prijať nasledujúce opatrenia na zlepšenie ďalšej implementácie rámcového dohovoru:

- zabezpečiť plnú a účinnú implementáciu zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a urobiť kroky zabezpečujúce, aby sa naďalej podporovali a povzbudzovali existujúce alebo plánované osobitné opatrenia v prospech znevýhodnených skupín, napr. Rómov;
- pokračovať v už začatom úsilí o vytvorenie legislatívneho rámca pre národnostné menšiny, vrátane oblastí kultúry a školstva, a zabezpečiť, aby nenáležitý výklad zákona o štátnom jazyku z roku 1995 nepoškodil úspechy v tejto oblasti; zvážiť zmiernenie obmedzení týkajúcich sa jazykových práv osôb patriacich k národnostným menšinám;
- prehodnotiť mechanizmy zamerané na zabezpečenie účasti osôb patriacich k národnostným menšinám s cieľom zvýšiť ich efektívnosť;
- zabezpečiť, aby osoby patriace k národnostným menšinám, najmä k menej početným, boli primerane zastúpené v štátnej službe;
- znásobiť úsilie v dôraznejšom boji proti etnicky motivovaným trestným činom na všetkých úrovniach, vrátane dôsledného uplatňovania sprísnených ustanovení trestného práva orgánmi polície aj prokuratúry;
- riešiť obvinenia z násilia polície voči Rómom a v tejto súvislosti zvážiť zavedenie nezávislého, účinného a spoľahlivého systému sťažností;
- prijať ďalšie kroky na zastavenie praxe vylúčenia a segregácie rómskych žiakov;
- zabezpečiť, aby sa v praxi rešpektovali práva rómskych žien, najmä v oblasti zdravotnej starostlivosti;
- zintenzívniť existujúce opatrenia, vrátane prípravy učiteľov, s cieľom vytvoriť ďalšie príležitosti na výučbu v rómskom jazyku.

* * *